

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף פו

למדנו בכרייתא שהגונב איש ומכרו לאביו לאחיו או לאחד מהקרובים שלו, חייב.

תני תנא קמיה דרב ששת: את הברייתא הזו. אמר לו רב ששת - אני שונה בכרייתא שרבי שמעון סובר מהפסוק "כי ימצא איש גונב נפש מאחיו" עד שיוציאו מרשות אחיו, אבל אם מכרו לאחיו פטור. ואתה אומר שחייב? אלא תגרוס בכרייתא שלך במקום 'חייב', 'פטור'.

קושיא: מאי קושיא? דילמא הא ר"ש הא רבנן: מה קשה לרב ששת? הברייתא שאמר לו התנא היא כדעת רבנן, ואילו רבי שמעון חולק.

תירוץ: לא סלקא דעתך וכו': אי אפשר לומר שהם חולקים זה על זה. כי יש לנו כלל - סתם משנה (משנה שנאמרה בסתם בלי להזכיר דעת מי היא) היא דעתו של רבי מאיר, סתם תוספתא היא ר' נחמיה, סתם 'סיפרא' (הברייתא של ספר ויקרא) היא רבי יהודה. סתם 'ספרי' (הברייתא של חומש במדבר וזברים) היא רבי שמעון. וכולם אמרו את דבריהם ממה שלמדו מרבי עקיבא.

אם כן הברייתא שאמר התנא היא מה'ספרי' שהיא בעצם דעתו של רבי שמעון, ולכן לא יתכן שהיא תחלוק על רבי שמעון.

*

למדנו במשנה - הגונב בנו: לדעת רבי ישמעאל בנו של ריב"ב חייב, ולדעת חכמים פטור.

מאי טעמא דרבנן? אמר אביי וכו': נאמר "כי ימצא איש גנב נפש מאחיו מבני ישראל והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא". דוקא כשהגנב צריך למצוא את האדם שהוא גונב חייב, ולא כשהגונב את בנו שהוא 'מצוי' אצלו.

א"ל רב פפא לאביי: אם כן גם באיסור אשת איש יש לומר כן. נאמר "כי ימצא איש שכב עם אשה בעלת בעל ומתו גם שניהם". וכי האם כאשר האשת איש מצויה

אצלו הוא פטור על בעילתה? והיינו כגון בית פלוני שגרים שם הרבה זוגות, ואמנם הם נזהרים מאיסור יחוד אבל הם נמצאים ביחד עם נשי חכריהם. האם אחד מהם הבא על אשת איש שגרה שם יהיה פטור? (הגמרא לא רצתה להזכיר את שמו של הבית ההוא, משום שהם היו אנשים חשובים ורק בדבר הזה הם לא נהגו כראוי).

א"ל אנא מונמצא בידו קאמינא: אכן לא למדתי זאת מהפסוק "כי ימצא" כי שם הפירוש שימצאו אותו עדים עושה את העבירה, (וכן הפירוש ב"כי ימצא" של בא על אשת איש). אלא למדתי זאת מהפסוק **"וְגִבַּי אִישׁ וּמְכָרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ מוֹת יוֹמֵת"**, המילים "ונמצא בידו" מיותרות ללמד שחייב רק אם האיש שגנב אינו מצוי לו.

אמר רבא הלכך: לכן מלמדי תינוקות וכן מלמדים בבתי המדרש שגנבו את אחד מהתלמידים שלהם, פטורים, כי הוא מצוי בידם.

*

למדנו במשנה - גנב מי שחציו וכו': גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין לדעת רבי יהודה חייב ולדעת חכמים פטור. הגמרא מבארת את מחלוקתם כאן על פי מחלוקתם בסוגיא אחרת.

תנן התם רבי יהודה אומר אין לעבדים בושת: במסכת בבא קמא נחלקו רבי יהודה וחכמים האם המבייש עבד חייב לשלם לו דמי בושת או לא. לדעת חכמים חייב ולדעת רבי יהודה פטור.

מאי טעמא דר' יהודה? אמר קרא וכו': נאמר בפרשת תשלומי בושת "כי ינצו אַנְשֵׁים יַחְדּוֹ אִישׁ וְאֶחָיו" דוקא מי שמבייש אדם שיש לו 'אחווה' כלומר יחסי אחים עם קרוביו. אבל לעבד אין 'אחווה' בגלל שהאחים הגויים שלו נחשבים לבהמות ואין להם יחסי אחים של משפחה.

ורבנן - אחיו הוא במצות: אבל רבנן סוברים שגם עבד נכלל בפסוק של "איש ואחיו" כי הוא נקרא 'אחיו' של היהודי לגבי קיום המצוות, משום שעבד כנעני חייב במצוות כאשה.

והכא היכי דריש ר' יהודה? עכשיו הגמרא עוברת לבאר את המחלוקת כאן לגבי הגונב חצי עבד וחצי בן חורין.

סבר מאחיו וכו': רבי יהודה דורש את הפסוק בגונב איש (הנ"ל) כך. "כי ימצא איש גנב נפש מאחיו מבני ישראל והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא". המילה "מאחיו"

באה למעט עבד שאין לו 'אחוה' (רבי יהודה לשיטתו שלעבד אין אחוה). המילים "בני ישראל" (כלי האות מ') ממעטים מי שחציו עבד וחציו בן חורין, והאות מ' הנוספת במילים "מבני ישראל" ממעטת שוב פעם מי שחציו עבד וחציו בן חורין. נמצא שיש כאן מיעוט אחר מיעוט של מי שחציו עבד וחציו בן חורין, והכלל הוא 'אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות', ואם כן עלינו לרבות מי שחציו עבד וחציו בן חורין, שמי שגנב אותו חייב.

ורבנן - מאחיו וכו': אבל רבנן דורשים את הפסוק הזה כך. המילה "מאחיו" לא ממעטת עבד, בגלל שלשיטתם עבד אחיו במצוות. והמילים "בני ישראל" ממעטים עבד, והאות מ' של "מבני ישראל" ממעטת מי שחציו עבד וחציו בן חורין. ולכן הגונב מי שחציו עבד וחציו בן חורין פטור.

*

אזהרה לגונב נפש מניין? היכן כתוב בתורה שאסור לגנוב אדם?

לדעת רבי יאשיה מ"לא תגנב" שנאמר בעשרת הדברות. לדעת רבי יוחנן מהפסוק "כִּי עֶבְדִּי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אִתָּם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לֹא יִמְכְּרוּ מִמֶּנֶת עֶבֶד". הגמרא מבארת שהם לא חולקים, כי יש בזה באמת שני לאוין, וכל אחד אמר לאו אחד מתוך השניים.

תנו רבנן לא תגנוב: הפסוק "לא תגנוב" שנאמר בעשרת הדברות מדבר על גונב נפשות. הברייתא שואלת מניין לנו שלא מדובר בגונב ממון? ומשיבה שאנו לומדים זאת באחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, שהיא המידה של 'דבר הלמד מעניינו'. דהיינו אם אתה לא יודע על מה הפסוק מדבר, עליך ללמוד זאת מהנושא שבו הפרשה מדברת. בעשרת הדברות מדובר על עבירות שיש בהם עונש מיתת בית דין כגון 'לא תרצח' ו'לא תנאף', ולכן גם 'לא תגנוב' מדבר על גניבה שיש בה עונש מיתה שהיא גניבת נפש.

תניא אידך לא תגנובו: הפסוק "לא תגנובו" (שנאמר בפרשת קדושים) מדבר על גונב ממון. ומניין לנו שלא מדובר בגונב נפשות? כי אנו לומדים זאת ב'דבר הלמד מעניינו' כנ"ל. והפרשה שם מדברת בדיני ממונות כגון 'לא תעשוק את רעך', ולכן גם ה'לא תגנובו' מדבר על גניבת ממון.

*

איתמר עידי גניבה ועידי מכירה בנפש שהוזמו: שני עדים שהעידו על פלוני שגנב אדם, ושני עדים אחרים העידו על אותו פלוני שהוא מכר אותו, ובכך הם רצו ביחד לחייבו מיתה (= שחייב רק אם גנבו ומכרו, כפי שלמדנו לעיל בסוף דף פה:), ואח"כ הם הוזמו (= שהתברר שהם שקרנים ע"י שבאו עדים אחרים ואמרו להם 'הלא עמנו היתם באותו היום במקום פלוני ולא ראיתם שהוא גנבו ומכרו'), לדעת חזקיה אינם נהרגים על כך שזממו להרוג את פלוני, ולדעת רבי יוחנן נהרגים כפי שהם זממו לעשות לפלוני. (עדים שהוזמו עושים להם כאשר הם זממו לעשות לנידון, שאם רצו להמיתו ע"י עדותם הרי הם נהרגים).

הגמ' מבארת את מחלוקתם:

חזקיה דאמר כר"ע דאמר דבר ולא חצי דבר: רבי עקיבא סובר שכיון שנאמר "על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דְבָר", הרי שאנו מקבלים עדות רק על דבר שלם ולא על חצי דבר, וכיון שכאן כל כת מעידה על חצי דבר (= כת אחת על הגניבה וכת שניה על מכירה), הרי שאינם יכולים לחייבו מיתה, ולכן אם הוזמו אינם נהרגים. וכך סובר חזקיה.

ורבי יוחנן אמר כרבנן דאמרי דבר ואפי' חצי דבר: ורבנן סוברים שכוונת הפסוק הנ"ל אפילו על חצי דבר, ולכן למרות שכל כת צריכה את הכת השניה כדי לחייבו מיתה, אנו מקבלים את עדותם ואנו הורגים את הנידון, ולכן אם הם הוזמו הם נהרגים כיון שהם באו להרוג את הנידון. וכך סובר רבי יוחנן.

ומוזה חזקיה בעדים האחרונים של בן סורר ומורה: כלומר בעדים שמעידים שזו הפעם השניה שהוא גנב ורוצים לחייבו מיתה (= כפי שלמדנו לעיל, שבפעם הראשונה מלקים אותו ומתירים בו, ובפעם השניה הורגים אותו) והוזמו שהם נהרגים, ואנו לא אומרים שזה נחשב ל'חצי דבר' כיון שללא העדים הראשונים הוא לא היה נהרג מחמת עדותם של האחרונים, אלא אנו אומרים שכיון שהעדים הראשונים יכולים לומר שבאנו רק להלקותו שהרי לא ידענו שהוא יגנוב שוב פעם ויתחייב מיתה, ונמצא שהם עשו דבר שלם דהיינו לחייבו מלקות, לכן העדים האחרונים עושים דבר שלם שרצו לחייבו מיתה, ולכן אם הוזמו נהרגים.

קושיא: מתקיף לה רב פפא: א"כ שגם עדי המכירה שהוזמו יהרגו, שמתוך שעדי הגניבה יכולים לומר רק להלקותו על הגניבה באנו (= שעבר על איסור 'לא תגנוב') ולא באנו להורגו, שהרי לא ידענו שהוא ימכור אותו אח"כ, הרי שעדותם של הגניבה היא עדות בפני עצמה, ונמצא שעדותם של עדי המכירה היא דבר שלם ולא חצי

דבר, ואם הוזמו עלינו להרוג אותם (כמו שאמרנו לגבי בן סורר ומורה), ומדוע לדעת חזקיה אינם נהרגים?

וכי תימא: ואם תרצה לתרץ שלדעת חזקיה אינו לוקה רק על הגניבה, וא"כ אינם יכולים לומר 'להלקותו באנו', זה אי אפשר לומר, שהרי למדנו בכרייתא שלדעת חזקיה הוא לוקה.

וכך למדנו בכרייתא:

עידי גניבה בנפש שהוזמו: עדים שהעידו על פלוני שגנב אדם, ואח"כ הוזמו, נחלקו חזקיה ורבי יוחנן האם הם לוקים או לא. ע"כ הכרייתא.

ואמרינן: ואמרו בני הישיבה שחזקיה הוא זה שאמר שהם לוקים, והראיה לכך - שחזקיה אמר לעיל שעדי גניבה שהוזמו לאחר עדי מכירה אין נהרגים, וא"כ הוא זה שסובר שהם לוקים, כי לדעת רבי יוחנן הסובר שעדי גניבה שהוזמו לאחר עדי מכירה כן נהרגים, הרי האיסור להעיד שקר הוא 'לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין', כלומר לאו שהעובר עליו נענש במיתת ב"ד, והכלל הוא שלא לוקים על לאו כזה, א"כ בהכרח שחזקיה הוא זה שסובר שהם לוקים, כיון שלשיטתו אין זה 'לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין' שהרי אינם נהרגים על זה.

מסיימת הגמ' את ההוכחה שהוא לוקה: איהו לא לקי אינהו היכי לקו? ואם הוא לא לוקה איך יתכן שהעדים זוממים שהעידו שהוא גנב כן לוקים? והרי הם נענשים במה שזממו לעשות לו, ואם הוא לא לוקה הרי שגם הם לא לוקים! אלא בהכרח שלדעת חזקיה הוא כן לוקה.

נמצא שלדעת חזקיה הוא לוקה על הגניבה, וא"כ קשה שגם עדי המכירה שהוזמו יהרגו, שמתוך שעדי הגניבה יכולים לומר רק להלקותו על הגניבה באנו, הרי שעדותם של הגניבה היא עדות בפני עצמה, ונמצא שעדותם של עדי המכירה היא דבר שלם ולא חצי דבר, ואם הוזמו עלינו להרוג אותם ומדוע לדעת חזקיה אינם נהרגים?

אלא אמר רב פפא: אלא מחלוקתם אינה גם בעדי גניבה וגם בעדי מכירה כפי שחשבנו בהתחלה, ובאמת אם באו עדי מכירה לאחר עדי גניבה ובכך הם רצו לחייבו מיתה והוזמו, כולם מודים שעדי המכירה נהרגים, ומחלוקתם היא בעדי גניבה, -

לדעת חזקיה אין עדי הגניבה נהרגים, כיון שכל עדות היא בפני עצמה, שהרי עדי

הגניבה אינם באים להורגו אלא להלקותו, ולעמות זאת עדי המכירה באים לפוטרו ממלקות ולחייבו מיתה, ונמצא שעדי הגניבה לא באו להורגו ולכן אם הוזמו אינם נהרגים, אבל עדי המכירה נהרגים כיון שהם באו להורגו.

ולדעת רבי יוחנן, עדי הגניבה נהרגים כיון שהגניבה היא תחילת המכירה, כלומר שעדי הגניבה לא יכולים לטעון שהם באו רק כדי לחייב אותו מלקות, שהרי לשיטתו של רבי יוחנן לא לוקים על 'לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין', אלא בוודאי הם באו להורגו, ואף שכל כת מעידה רק על חצי דבר, הרי רבי יוחנן סובר כרכנן שאין בעיה בחצי דבר, ולכן אם הוזמו נהרגים.

רב פפא מוסיף ואומר:

ומודה רבי יוחנן בעדים הראשונים של בן סורר ומורה שמעידים על הגניבה הראשונה שלו, שהוזמו לאחר שבאו העדים השניים והעידו על הגניבה השניה (והעדים השניים באים לחייבו מיתה), שאינם נהרגים, כיון שהעדים הראשונים יכולים לומר להלקותו באנו ולא להורגו, שהרי העדים הראשונים יכולים לחייבו מלקות כמו שנאמר "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה... **ויסרו אותו**", "ויסרו אותו" זה מלקות.

אמר אביי, 1. הכל מודים בבן סורר ומורה, 2. והכל מודים בבן סורר ומורה, 3. ומחלוקת בבן סורר ומורה: אביי מבאר את דבריו -

1. **הכל מודים בבן סורר ומורה:** במקרה שבאו שתי כתות עדים, כת אחת העידה על הגניבה הראשונה והכת השניה העידה על הגניבה השניה, ואח"כ הוזמו העדים, כולם מודים שהעדים הראשונים אינם נהרגים, כיון שהם יכולים לומר להלקותו באנו וכפי שהתבאר לעיל.

2. **והכל מודים בבן סורר ומורה:** במקרה הנ"ל כולם מודים שהעדים האחרונים נהרגים, כיון שהעדים הראשונים יכולים לומר להלקותו באנו, ונמצא שהעדים האחרונים עשו דבר שלם, שהם לבדם באו לחייבו מיתה.

3. **ומחלוקת בבן סורר ומורה:** במקרה ששני עדים אומרים בפנינו גנב פעם שניה כסף מאביו לקנות בשר ויין, ושני עדים אחרים אומרים בפנינו הוא אכל את הבשר והיין, ששתי הכתות צריכות אחת את השניה כדי לדון אותו לסקילה, נמצא שכל כת מעידה על חצי דבר, כיון שהראשונים לא יכולים לטעון להלקותו באנו, שהרי אין מלקות על הגניבה השניה. ונחלקו בזה חזקיה ורבי יוחנן, חזקיה סובר 'דבר ולא חצי דבר', ואם כן אין עדותם עדות,

ולכן אם הוזמו אין נהרגים. ורבי יוחנן סובר 'דבר ואפילו חצי דבר' ומצטרפים יחד שתי הכתות להורגו, ולכן אם הוזמו נהרגים.

*

אמר רב אסי: אם באו רק עדים שהוא מכר אדם, ולא היו עדים שהוא גנבו לפני כן, והוזמו, אין נהרגים, כיון שהמוכר יכול לומר 'עבדי מכרתי' והוא לא היה גנוב.

אמר רב יוסף: דברי רב אסי הם בשיטת רבי עקיבא הסובר שלא מקבלים עדות שהיא 'חצי דבר', וכיון שעדי המכירה לא יכולים לחייבו מיתה ללא עדי גניבה, לכן גם הם אינם נהרגים אם הוזמו.

אמר ליה אביי לרב יוסף: וכי לרבנן הסוברים שאפילו 'חצי דבר' הם נהרגים? והרי רב אסי אומר שהטעם שאינם נהרגים הוא בגלל שהמוכר היה יכול להציל עצמו ממיתה בטענה שהוא עבדו, ונמצא שאין כאן אפילו 'חצי דבר', וגם רבנן מודים שהעדים פטורים.

אלא אמר אביי: דברי רב אסי נאמרו אפילו לשיטת רבנן, שגם הם מודים שהעדים פטורים משום שרב אסי מדבר במקרה שלא באו כלל עדי גניבה, והמוכר יכול לטעון שהוא עבדו.

קושיא: **אי הכי:** א"כ מה החידוש בדברי רב אסי, והרי פשוט שלא הורגים את עדי המכירה, כיון שלא באו כלל עדי גניבה.

תירוץ: **לא צריכא:** רב אסי בא להשמיע לנו שאפילו שלאחר שהעידו עדי המכירה הגיעו עדי גניבה, ואחר כך הוזמו העדים, בכל זאת אין הורגים את עדי המכירה, כיון שבשעה שהם העידו לא היה בעדותם יכולת להורגו, ונמצא שהם לא זממו כלל להרוג אותו.

קושיא: **ואכתי מאי למימרא:** ועדיין קשה מה החידוש בדברי רב אסי, והרי בשעה שהם העידו לא היה בעדותם יכולת להורגו, והם יכולים לטעון שלא ידענו שיבאו אחריו עדי גניבה ועדותנו תגרום לחייב אותו מיתה?

תירוץ: **לא צריכא:** מדובר ששתי כיתות העדים רומזות אחת לשניה, והיה מקום לחשוב שעדי המכירה ידעו שעדי הגניבה יבואו להעיד אחריהם, וא"כ מתברר שהם כן רצו להרוג אותו ע"י עדותם, לכך מחדש לנו רב אסי שרמיזה אינה נחשבת לכלום, וכיון שבשעה שהם העידו על המכירה לא היה בעדותם יכולת להרוג אותו לכן הם פטורים.

משנה: זקן ממרא על פי בית דין: כיון שאינו שומע לדברי הבית דין, דינו בחנק. שכתוב "כי יפלא ממך דבר למשפט" והתורה מסיימת "ומת האיש ההוא" וסתם מיתה היא בחנק.

שלשה בתי דינים היו שם: בית דין אחד היה נמצא בפתח הר הבית בשער המזרחי לפני העזרת נשים. והאחד נמצא בפתח העזרה בכניסה לעזרת ישראל. ואחד יושב בלשכת הגזית בתוך העזרה עצמה, והיה חציו בנוי בקודש וחציו בנוי בחול. ואם היה זקן שהורה הלכה מסויימת בעירו ונחלקו עליו הבית דין שבעירו, צייתה התורה שיעלו הוא והם לירושלים ולשאול בבתי הדין שם. ובתחילה כשעוברים סמוך לבית דין שעל פתח הר הבית, נכנסים אליהם, והזקן אומר לפניהם כך דרשתי וכך דרשו חבירי, כך הוריתי לעם וכך הורו חבירי. אם הבית דין שמעו וקיבלו מרבתיהם איך הוא הדין בהלכה זו, אומרים להם, ואם לא שמעו מרבתיהם הולכים לפני הדיינים שבפתח העזרה. ושוב אומר הזקן כך דרשתי וכך דרשו חבירי, כך הוריתי לעם וכך הורו חבירי, ואם גם בית דין זה לא שמעו ולא קיבלו מרבתיהם, הולכים הזקן עם שלושת בתי הדין לפני הבית דין הגדול שבלשכת הגזית שממנו יוצא תורה לכל ישראל. ואפילו אם הבית דין הגדול הורו שלא כדעת אותו זקן, והוא חזר לעירו, וחזר ולימד בדרך שהיה למד בתחילה ולא חזר בו, פטור מחנק. אבל אם אף הורה לעשות כפי דעתו חייב חנק. ונלמד מהפסוק שכתוב "והאיש אשר יעשה בזדון" שאינו חייב מיתה עד שיורה לעשות.

תלמיד שהורה לעשות: כל שלא הגיע להוראה אף שמורה בניגוד לפסק דינם של בית דין הגדול פטור, משום שבלאו הכי אין סומכים על הוראתו. ונמצא שמה שהחמירו על התלמיד שאינו ראוי להוראה עד שיהא בן ארבעים, שלא להורות, זה מיקל עליו שפוטר אותו עתה ממיתה.